

TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ EGE SORUNUNUN ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE AEGEAN PROBLEM BETWEEN TÜRKİYE AND GREECE IN TERMS OF INTERNATIONAL LAW

Nevzat TORUN

Öğretim Görevlisi, Yönetim ve Organizasyon, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye
nevzat.torun@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-3348-995X>

Alındı: 25.03.2020 Kabul edildi: 25.06.2022 Yayımlandı: 30.06.2022

ÖZET

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Türkiye ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanı meselesi 1960-1970'lerde ortaya çıkan ve günümüze kadar çözüme kavuşturulamamış, zaman zaman ülkeleri karşı karşıya getirmiş bir ihtilafıdır. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye ve Yunanistan arasında "Ege Sorunu" olarak bilinen ihtilafın temel nedeni sayılan 'karasuları, kıta sahanlığı ve bu alanların sınırlandırılmasını da kapsayan deniz yetki alanları ihtilafını uluslararası hukuk açısından değerlendirmektir. Bu bağlamda ilk olarak, uluslararası hukuk açısından karasuları ve kıta sahanlığı kavramlarına açıklanacak. İkinci olarakta, taraflar arasındaki ihtilafın kökenine değinilecektir. Son olarakta, tarafların iddialarına odaklanılacak ve uluslararası hukuk bağlamında uluslararası davalar (özellikle 1977 tarihli İngiltere-Fransa arasındaki Kanal Adaları davası) çerçevesinde değerlendirilecektir.

ABSTRACT

The maritime jurisdiction issue between Turkey and Greece, which constitutes the focal point of this study, is a dispute that emerged in the 1960s-1970s and has not been resolved until today and has brought the parties against each other time to time. The main purpose of this study is to evaluate the dispute of maritime jurisdiction areas between the parties, known as the "Aegean Problem", in terms of international law including territorial sea, the continental shelf, and the delimitation of these areas. In this context, firstly, the concepts of territorial waters and continental shelf will be explained in terms of international law. Secondly, the origin of disputes between the parties will be mentioned. Finally, the arguments of the parties will be focused and evaluated in the context of international law cases (especially the Channel Islands case between England and France in 1977).

Anahtar Kelimeler

Ege Sorunu, Karasuları, Kıta Sahanlığı, Deniz Yetki Alanı, Uluslararası Hukuk

Keywords

Aegean Problem, Territorial Seas, Continental Shelf, Maritime Jurisdiction, International Law

Giriş

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri belirleyen temel paradigmlar Ege Sorunları başlığı altında üç kategoride değerlendirilebilir; 1) birincisi deniz yetki alanlarıyla ilgili, 2) hava sahası ile ilgili, 3) adaların hukuksal durumudur. Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan deniz yetki alanı meselesi 1960-1970'lerde ortaya çıkan ve günümüze kadar çözüme kavuşturulamamış ve zaman zaman ülkeleri karşı karşıya getirmiş bir ihtilaftır. Taraflar arasındaki anlaşmazlıkların ana sebebinin, karasuları ve kıta sahanlığı ihtilafı ile bu alanların sınırlandırılmalarını da kapsayan deniz yetki alanları oluşturmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı). Yunanistan tarafının karasularını 12 deniz miline çıkarma isteği, adeta Ege Deniz'ini bir Yunan gölü yapmak anlamına gelmekte, Türk yetkililer için bu durum ise *casus-beli* yani savaş sebebi olarak sayılmaktadır. Bu sorunların temel nedeni, 1923 Lozan Antlaşmasının, 1947 Paris Antlaşması'nın ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) denizlere kıyısı bulunan devletlerin egemenlik haklarına yönelik getirmiş olduğu yeniliklerin taraflarca farklı yorumlanmasından, özellikle de Yunan tarafının Türkiye'nin bölgede sahip olduğu hakları görmezden gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Bir taraftan, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarma isteği ve tek taraflı olarak böyle bir hakkının olduğunu iddia etmesi, diğer taraftan kıta sahanlığı konusunda, Ege'de bulunan Yunan adalarının Yunanistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğu, bu adaları Yunan anakarasından ayırmadan bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerektiği, bu adaların Yunanistan anakarasına eklenerek bir bütün halinde kıta sahanlığının belirlenmesi gerektiği şeklindeki taleplerinin yanında, Türkiye ise, Ege Denizi'nde taraflar arasında yapılacak bir kıta sahanlığı anlaşması ile sınırlandırılmasının gerektiği, Yunan adalarının bulunduğu bölgenin Anadolu'nun doğal bir uzantısı olduğu, taraflar arasındaki sınırlandırmada hakkaniyetçilik ilkesinin gözetilmesinin gerekliliği, adaların özel durumlar oluşturduğu, yarı-kapalı deniz statüsü bulunan Ege'de Lozan'da belirlenen dengenin korunmasının gerektiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkiye ve Yunanistan arasında "Ege Sorunu" olarak bilinen ihtilafın temel nedeni sayılan 'karasuları, kıta sahanlığı ve bu alanların sınırlandırılmasını da kapsayan deniz yetki alanları ihtilafını uluslararası hukuk açısından değerlendirmektir. Bu bağlamda ilk olarak, uluslararası hukuk açısından karasuları ve kıta sahanlığı kavramlarına açıklanacak. İkinci olarak, taraflar arasındaki ihtilafın kökenine değinilecektir. Son olarak, tarafların iddialarına odaklanılacak ve uluslararası hukuk bağlamında uluslararası davalar çerçevesinde değerlendirilecektir.

2. Uluslararası Hukuk Açısından Karasuları ve Kıta Sahanlığı Kavramları

Ege Denizinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki birçok sorunun temelini oluşturan karasularının belirlenmesi ve karasuları ile bağlantılı olan kıta sahanlığı¹ meselesi taraflar arasında geçmişten günümüze gerginliklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, tarafların iddialarını iyi analiz edebilmemiz için, ilk olarak uluslararası hukuk açısından karasuları ve kıta sahanlığı kavramları açıklanacaktır.

2.1. Karasuları Kavramı

Uluslararası hukukta, devlet ülkesinin bir parçası olarak kabul edilen deniz, açık deniz ve devletlerin egemenliğinde bulunan deniz olmak üzere iki farklı hukuksal rejime sahiptir. Bu bağlamda Denizler, kıyısı olan devletlerin haklarına göre sınıflandırılarak değerlendirilirler. Denize kıyısı olan devletlerin deniz yetki alanlarından birini oluşturan karasularının uluslararası

¹ Kıta Sahanlığı: 1945 yılında ABD Başkanı Truman'ın yayımladığı bir bildiri ve onu takiben imzalanan uluslararası sözleşmeler ile hukuki kimlik kazanmış, ayrıca uygulanan uluslararası hukuk kuralları ve bu kodunda ortaya çıkan ihtilafına ilişkin uluslararası yargı kararları ile şekillenmiştir. Karapınar, N. (2015). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve deniz alanlarına ilişkin bazı kavramlar. *Doğal Kay. ve Eko. Bül.*, 20, 3-21.

hukuktaki tanımı şu şekildedir; “bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka uygun olarak açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağıdır”(Pazarıcı, 2009). Diğer bir deyişle, karasuları denince bir devletin sahilleri ile açık deniz alanı arasında kalan bölge ile buradaki deniz tabanı da dahil olmak üzere yer altı alanı ve bölgedeki hava sahası kastedilmektedir. Dolayısıyla bir devlet, toprak parçası üzerinde sahip olduğu egemenliğinin aynısına karasuları bölgesinde de sahiptir. Bununla birlikte, karasuları açısından bu egemenliğin uygulanmasında iki unsur önemlidir. Birincisi, yabancı ticaret gemilerinin bu bölgelerden kıyı devletin güvenliğine tehdit oluşturmayacak şekilde sahip olduğu zararsız geçiş hakkıdır. Diğeri ise, kıyı devletin yargısal yetkisi doğrultusunda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramları ile ilişkili olan mesellerdeki tasarrufuna ilişkindir (Şahin, 2021).

Devletlerin sahip olduğu kıyılardan denizlere doğru ne kadar genişlikte alana egemen olacağı tartışmaları yeni olmamakla beraber, karasuları genişliğinin ve sınırının belirlenmesine yönelik gelişmeler 20. yüzyılın ortalarında yapılan deniz hukuku konferanslarıyla başlamıştır (Güneş, 2007). 1958 ‘de Cenevre’de yapılan Birinci Deniz Hukuku Konferansı’nda karasuları meselesi tartışılmış, ancak devletlerin ulusal çıkarları konusundaki düştükleri ihtilaflar yüzünden karasularının genişliği hususunda bir neticeye varılamamıştır (Ari, 1995). Sonrasında 1960’da İkinci Deniz Hukuku Konferansı düzenlenmiş, ancak yapılan konferansta da karasuları meselesinde mutabakat sağlanamamış. Ancak, 1973’te başlayan ve 1982’de neticelendirilen Üçüncü Deniz Hukuku Konferanslarında karasuları meselesi tartışılmış ve kıyıdaş devletlerin karasularını azami ölçüde genişletebilecekleri bir sınır kararlaştırılmıştır. Sonrasında, BMDHS’nin 3. maddesinde de yer alacak bu karar, devletlerin karasularını 12 deniz milini aşmayacak şekilde bir sınırla tespit edebilecekleri belirtilmiştir (Pazarıcı, 2009).

Diğer taraftan, karasularının azami sınırının 12 mil olması uygulanmasında, sözleşmenin diğer maddelerinde belirtilen koşulların da dikkate alınması önem arz etmektedir. Çünkü, BMDHS’nin 15. maddesinde belirtildiği gibi taraflar arasında anlaşma olmadığı zaman, tarafların hakları veya diğer özel durumlar başka bir sınırlandırma gerektirmiyorsa, taraflar arasındaki karasuları sınırlandırmasında eşit uzaklık ilkesi uygulanır (Pazarıcı, 2009). Hukuk teamülleri haline gelen bu gibi maddeler ile aynı zamanda Uluslararası Adalet Divanı Statüsününün 38. maddesinde de vurgulandığı gibi düzenlemelerin uluslararası hukuka uygun olarak yapılacak bir anlaşma ile mümkün olacağını belirtmektedir. Yine bahsi geçen sözleşmenin 300. maddesinde yer alan “iyi niyet” ve “hakkın kötüye kullanılmaması ilkelerinin” taraflar arasında yapılacak sınırlamada dikkate alınarak gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir (Şahin,2021). Sonuç olarak, uluslararası hukuk kurumlarının da vurguladığı gibi karasularının genişliği ve rejiminin belirlenmesi hususunda “hakkaniyet” ölçütlerinin gözetilerek hukuka uygun bir biçimde yapılması önem arz etmektedir.

2.2. Kıta Sahanelığı Kavramı

Kıta Sahanelığı kavramı ilk defa ABD Başkanı Truman’ın 1945 tarihindeki bildirisinde ortaya atılmasına rağmen, o zamanlar hukuki bir nitelik taşııyordu. Truman bildirisinde, ABD kıyılarına bitişik denizlerin kıta sahanlığını oluşturan deniz yatağı ve onun toprak altında bulunan doğal zenginlikleri arama ve işletme bakımından ABD hükümetinin münhasır yetkilere sahip olduğunu belirtmekteydi (Ari, 1992). Bildiride, bu ölçütün ne kadar olduğuna ilişkin bir bilgi olmamasına rağmen sonrasında hükümet yetkililerince yapılan açıklamada 200 metre derinliğe kadar olan bölgeden bahsedildiği açıklanmıştır. Sonuç olarak, ABD tarafından başlatılan süreç devletlerin çoğu tarafından benimsenmiş ve uluslararası hukuka da 200 metre derinlik ilkesi ve işletilebilirlik ilkesi kavramları yerleşmeye başlamıştır (Ari, 1992).

Kıta Sahanelığı kavramı böylelikle, 29 Nisan 1958 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesinin 1. maddesinde yerini almış ve şu şekilde tanımlanmıştır; “kıyılara bitişik fakat karasularının dışında 200 metre derinliğe kadar veya bu derinliğin ötesinde üzerindeki suların derinliğinin doğal

kaynakların işletilmesine ve araştırılmasına el verdiği noktaya kadar olan deniz yatağı ve toprak altını ifade eder” (Ari, 1992: 168).

1958 Cenevre Sözleşmesinde derinlik ve işletilebilirlik gibi iki ölçütün belirlenmesine karşın, 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi genişlik ve doğal uzantı ölçütlerine vurgu yapmıştır. Sözleşmenin 76. maddesindeki kıta sahanlığı tanımında “kıyı devletinin karasularının ötesinde bu devletlerin karasuları genişliğinin ölçülmesinde kullanılan esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan veya kara ülkesinin doğal uzantısında olan deniz yatakları ile bunların toprak altı olduğu belirtilmiştir” (Ari, 1992: 168).

3. Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Karasuları ve Kıta Sahaneliği Sorununun Arka Planı

Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında günümüze kadar çözüme kavuşturulamamış sorunların başında karasuları ve kıta sahanlığının sınırlandırılması konuları gelmektedir. Taraflar arasındaki problemlerin merkezinde yer alan karasuları ve kıta sahanlığı sorunu, Yunanistan'ın 1960'larda başladığı petrol arama faaliyetlerine karşılık Türk tarafının 1 Kasım 1973'te Ege Denizinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) bölgede 27 adet petrol arama ruhsatı vermesi ile gün yüzüne çıkmıştır (Ari, 1992; Karğın, 2010:62). Türkiye'nin TPAO'ya ruhsat verdiği alanlar, Yunanistan'a ait olan Midilli, Limni, Semadirek, Bozbaba, Sakız, Antiipsara ve İpsara adalarının 6 mil genişlikteki karasuları dışında kalan adalar arasındaki alanları kapsamaktadır. Ancak Yunan tarafı, bahsi geçen alanların 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi gereğince adaların kıta sahanlığına girdiğini ileri sürerek Türkiye'ye, 7 Şubat 1974 tarihinde Türkiye'nin kararını protesto eden bir nota vermiştir. Kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda Yunan tarafı, yukarıda bahsi geçen adaların batısında yer alan deniz yatakları olduğunu ve bölgedeki adaların da kıta sahanlığına sahip olduğunu ve böylece bölgede Yunanistan'ın hükümdarlık haklarının olduğunu ileri sürdürmüştür. Yunanistan'ın bu bölgelerde ileri sürdüğü egemenlik haklarının temelini 1972'de imzalamış olduğu 1958 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesinin b fıkrası ve ilgili sözleşmenin 2. maddesine dayandırmıştır (Karğın, 2010: 62), kıyıları karşı karşıya bulunan devletler arasında yapılacak kıta sahanlığı sınırlandırmasının orta hat kuralının eşitliği sağlayacak bir yöntem olduğunu iddia etmiştir (Dağıstanlı, 2006: 108). Yunan tarafının iddialarına karşın Türk tarafı, Anadolu kıyılarından itibaren batıya doğru uzanan bölgenin Anadolu'nun doğal bir uzantısı olduğunu ve Türkiye'nin kıta sahanlığını teşkil ettiğini, dolayısıyla Türk anakarasına yakın olan Yunan adalarının Türk kıta sahanlığı içerisinde bulunduğunu ve bu adaların kıta sahanlığının olamayacağını ileri sürmüştür (Gündüz, 2011). Kısacası, Yunan tarafının iddialarına göre, tarafların Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığı sınırlandırılması yalnızca Türk anakarası ile anakaranın tam karşısında yer alan Yunan adaları arasında yapılmalıdır. Yunanlı yetkililer 24 Mayıs 1974'te Türkiye'ye vermiş olduğu notada, Türkiye ile kıta sahanlığı sınırlandırılmasını 1958 Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi çerçevesinde yapmaya hazır olduklarını iletmişlerdir (Dağıstanlı, 2006: 108).

Sonrasında, Yunanistan'ın durumu protesto etmesi ve karşılıklı nota değişimleri devam ederken, Türkiye'nin araştırma ruhsatı verdiği sularda 1974'te Çandarlı Gemisi ve 1976'da MTA Sismik-1 Gemisi Türk savaş gemileri eşliğinde araştırmalarını sürdürmeye devam etmiş ve her seferinde Yunanistan'ın protestosu ile karşılaşmıştır ve taraflar arasındaki ihtilaf iyicene kızırmıştır. Bu olayların akabinde, Yunanistan ihtilafı hem Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'ne götürmüş, hem de tek taraflı olarak Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuş ve ikili karşılıklı görüşmeler tamamen çıkmaza girmişti (Gündüz, 2011: 12). Ancak, Uluslararası kurumların Ege Denizi kıta sahanlığı sorunu hususunda yargı yetkilerinin olmadığını Yunanistan'a iletmesiyle (Acar, 2002; Erkiner ve Büyük, 2021) Yunan tarafı hüsrana uğramış, bu başvurulardan istediğini alamamış. Türk tarafı ise Yunanistan'a, ihtilafın ancak barışçıl yollarla ve görüşmelerle sağlanacak bir anlaşma ile çözülebileceğini tekrarlamıştır.

Bu doğrultuda, taraflar Kasım 1976'da Bern'de bir araya gelmiş ve kıta sahanlığı konusunda karşılıklı ortak rızaya dayanan bir çözüme varılabilmesi için izlenecek yollar ve süreç hakkında ortak deklarasyon imzaladılar (Arı, 1992). Bern deklarasyonu ile kıta sahanlığının sınırlandırılması konusundaki görüşmeler tekrar başlamış, ancak sonrasında günümüze kadar yapılan sayısız toplantılardan olumlu bir sonuç çıkmamıştır.

Özetle, geçmişten günümüze Türkiye ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanlarına ilişkin ihtilaflar, Yunanistan tarafının bencil talepleri doğrultusunda çözüme kavuşturulamamış ve zaman zaman iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir.

3. Tarafların İddiası ve Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi

3.1. Yunanistan Tarafının İddiası

3.1.1. Siyasal ve Ülkesel Bütünlük Tezi

Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığı sınırlandırılmasına ilişkin tezlerinin başında 'siyasal ve ülkesel bütünlük' iddiası gelmektedir. Bu iddiayı ilk kez, 7 Şubat 1974 tarihli notasında dile getirmiştir. Yunan tarafının iddiasına göre, Türk anakarasının karşısında bulunan Yunan adaları Yunanistan devletinin ayrılmaz birer parçasıdır ve Yunan egemenliğinin bulunduğu bu adaları Yunan kıta anakarasından ayırmadan bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir (Dağıstanlı, 2006). Aslında Yunanistan tarafının bu iddiasının temelini, 1973-1982 yılları arasında gerçekleştirilen BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda takımadaların ilkelerinin kabulüne yönelik güçlü bir eğilimin ortaya çıkması oluşturmaktadır. Yunan yetkililer söz konusu konferansta, siyasal ve ülkesel bütünlük tezlerine bir hukuki temel oluşturma arayışına girmişlerdir (Acer, 2002).

Bu bağlamda, söz konusu konferansta takımada ilkeleri görüşülürken Yunanistan hem adalardan hem de kıta ülkesinden oluşan bir devlet olduğunu belirtmiş, söz konusu adaların birbirlerine yakınlıkları neticesinde, kıta sahanlığı belirlenmesinde kullanılan esas hat çizgisinin bu adaların bir bölümünün birleştirilerek belirlenmesinin doğru olacağını iddia etmiştir. Diğer bir deyişle, Konferansta Yunan tarafı, Yunan devletinin Ege'de takımadalara sahip olduğunu ve adalar ile kıta ülkesinin bir bütün olarak değerlendirilmesini istemiştir. Bu isteğini kabul ettirebilmiş olsa, Ege'de takım adalara sahip Yunanistan bu adaların uç kısmını birleştirmek suretiyle takım ada suları rejimi özelliği kazanacak ve böylece bölgedeki adalar ile anakara ülkesini birleştirmiş olacaktı. Yine amacına yönelik olarak 25 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan Konferansa, bölgedeki bütün takım adaların takım ada sularına sahip olması gerektiğini ön gören bir taslak metin sunmuştur (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Yunanlı yetkililerin siyasal ve ülkesel bütünlük tezlerine hukuki temel oluşturma arayışlarını Konferansta 'ada kavramına' ilişkin görüşmeler sırasında da sürdürmüştür. Siyasal ve ülkesel bütünlük tezlerini takımada rejimi ile desteklemeye çalışmışlar ve takımadalarının her türüne de aynı takımada rejiminin uygulanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu öneri, bütün ülke topraklarını takımada ve adaların oluşturduğu gerçek takımada devletleri tarafından takımada ilkelerinin kabulünü güçleştirebileceği, ayrıca Türkiye gibi kompleks deniz kıyıları olan devletler açısından haksız sonuçlar doğuracağı, son olarak da deniz ulaşımının serbest ve kesintisiz olmasında çıkarı bulunan devletler olumsuz etkileyeceği gibi nedenlerden dolayı tepki ile karşılanmıştır. Türkiye tarafı, takımada ilkelerinin kabul edildiğinde Ege'de uygulanmasının ortaya çıkaracağı kötü sonuçlarını hesaba katarak takımada ilkelerinin devletlerin deniz alanlarının saptanmasında kullanılmasına itiraz etmiştir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006). Akabinde, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı görüşmelerinde Yunanistan tarafında sunulan taslak kabul görmemiş, ancak takımada suları rejiminden sadece "takımada devleti" olan yani herhangi bir kıta ülkesine sahip olmayan, sadece takımada ve adalardan oluşan, ülkelerin yararlanabileceği kabul görmüştür (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Yunan tarafı bu gerçeği göz ardı edip, 10 Ağustos 1976 tarihinde Uluslararası Adalet Divanına tek taraflı başvurusunda Yunan Anakarasıyla Ege'de bulunan Yunan Adaları'nın siyasal ve ülkesel bütünlük oluşturduğu iddiasını (Dağıstanlı, 2006), BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda takımda rejimi hususunda alınan kararı göz ardı edip, tekrarlamıştır. Siyasal ve ülkesel bütünlük teziyle Yunanistan kıta sahanlığının sınırlandırılmasında Ege'de Türkiye anakarasıyla karşılıklı olan en uçtaki adaların esas alınması talep etmekte ve Türkiye kıyılarına yakın Yunan adalarının batısında Türkiye'ye kıta sahanlığı bırakmamayı amaçlamaktadır.

Buna karşın, Yunan tezinin uygulanan uluslararası hukuk teamüllerinden uzak olduğu ortadadır. 1982 BMDHS'nin takımda devletini tanımlayan 46. Maddesinin, Yunanistan'ın takımda rejimini temel göstererek adalar ile kıta anakarasını birleştirme isteğine karşı çıktığı gibi, ülkesel bütünlük ilkesinden hareketle adaların, kıta ülkeleri ile koşulsuz ve eşit değerlendirilmesine karşı çıkmaktadır. 1977 İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı Davası'nda olduğu gibi uluslararası yardı ve hakemlik kurumları adaların bulunduğu bölgelerdeki sınırlandırmalarda ilk aşama olarak, karşılıklı ülkeler arasında anakaralar üzerinden kıta sahanlığı hesapladıktan sonra adalara ilişkin belirli kıta sahanlığı tanıma yoluna gitmişlerdir. Sonuç olarak, uygulanan uluslararası hukuk teamülleri kıta sahanlığının sınırlandırılması hususunda siyasal ve ülkesel bütünlük tezlerini dikkate almamaktadır (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

3.1.2. Adalarında Kıta Sahanlığına Sahip Olması İddiası

Yunan tarafının Ege'de Türkiye'ye karşı öne sürdüğü ikinci tez, adaların da kıta ülkeleri ile eşit biçimde kıta sahanlığına sahip olması talebidir. Yunanistan'ın bu iddiasını, Türkiye'ye verdiği 7 Şubat 1974 tarihli ilk notasında, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansındaki konuşmasında, 10 Ağustos 1976 tarihli tek taraflı başvurduğu Uluslararası Adalet Divanında (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006) ve günümüze kadar her platformda dile getirmiştir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006). Yunan tarafının bu iddiasını 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 1. maddesinin b fıkrasına, ayrıca BMDHS'nin 121.maddesinin 2. fıkrasına dayandırarak, adaların kıta sahanlığının kara ülkelerinkine gibi olması gerektiği, adaların da kıta sahanlığı konusunda kara ülkeleri ile eşit haklara sahip olduğunu ileri sürmektedir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Kıta Sahanlığı ihtilafındaki temel hukuki sorun, Türkiye kıyılarına yakın yerlerdeki Yunan adalarının kıta sahanlığı sınırlandırılmasında dikkate alınıp alınmayacağı, ek olarak dikkate alınsa bile bu adaların kıta sahanlığının hangi oranda hesaplanacağı sorunudur. Uluslararası hukuktaki 'ada' tanına bakıldığında, 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 10. Maddesi 'adayı' "su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal olarak oluşmuş bir arazi sahasıdır" (<http://www.turkishgreek.org>) tanımlamıştır. Ayrıca aynı tanıma, 1982 BMDHS'nin 121. maddesinin 1. fıkrasında da yer verilmiştir. Uluslararası sözleşmeler tanımlanan adaların kıta sahanlığı konusunda 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi açık ve uygulanabilir bir rejim belirtmemiştir. Bahsi geçen sözleşmenin 1. maddesinde adaların kıyıları uzantısında yer alan deniz altı bölgeleri de kıta sahanlığına dahil ederken, aynı sözleşmenin sınırlamaya ilişkin 6. maddesinde "aynı kıta sahanlığında sahilleri karşı karşıya ya da sınırdaş olan devletlerin bu sahanlığı anlaşma ile sınırlandıracakları", ayrıca sınırlandırma yapılırken de "özel durumların" da dikkate alınmasının gerekliliğini belirtilmiştir. Ek olarak, ilgili sözleşmede, sınırlandırılacak olan bölgede ada ve adacıkların bulunması, özellikle karşı tarafın kıyılarına yakın yerde adaların bulunması durumunda eşit uzaklık ilkesinin haksız sonuçlar doğuracağına vurgu yaparak eşit uzaklık ilkesinin bu durumlarda uygulanmasının uygun olmadığı da belirtilmiştir. Dolayısıyla, yukarıdaki bahsi geçen sözleşmenin 6. maddesi gereğince, birbirine kıyıdaş ya da karşılıklı olan devletler arasında sınırlandırılma yapılırken, bölgede bulunan adaların ilgili maddede bahsi geçen özel durumlar çerçevesinde değerlendirilerek statülerinin ilgili devletlerce anlaşma ile belirlenmesi gerekmektedir (Dağıstanlı, 2006).

Uluslararası hukukta ve hakem mahkemelerinde kıta sahanlığı sınırlandırmalarında adaların

etkisi üç farklı kategoride değerlendirilmektedir. Birinci olarak, sınırlandırma yapılırken adaların dikkate alınmayarak anakaralar üzerinden hesaplamaların yapılması. İkinci olarak, kıyıdaş ya da karşılıklı devletler arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmalarında adalar da dikkate alınarak hesaplanır. Üçüncü kategori ise, sınırlandırma yapılacak bölgedeki adaların büyüklükleri, nüfusu, coğrafi konumları, siyasi statüleri, ekonomik özellikleri ve adaların bağlı olduğu devletin anakarasına uzaklığı gibi unsurlar hesaba katılarak, tam ya da kısmi etki tanınmasıdır (Dağıstanlı, 2006). Devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırılmasında adaların etkisi meselesinin uluslararası hukuk temelinde iyi örneklerinden biri 1977 tarihli İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı Davasıdır. Bu davaya konu olan İngiliz egemenliğindeki Kanal Adaları (Channel Islands), Fransa'ya çok yakın ve İngiltere'ye uzak olması açısından Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'ndeki ihtilafa örnek teşkil etmesi açısından önemlidir. Hakem mahkemesinin kararın gerekçesine baktığımızda İngiliz ve Fransız taraflarının Manş Denizi'ne kıyılarının hemen hemen eşit uzaklıkta ve karşı karşıya bulunduğunu, buna binaen karşılıklı kıyılardan ölçülecek olan orta hattın taraflar arasında hemen hemen eşit uzaklıkta kıta sahanlığı sonucunu doğuracağı, tarafların anakaralarının kıyılarının birbirine eşit olmaları ancak bahsi geçen adaların özel coğrafi konumları iki devlet arasında bulunan coğrafi koşulları bozduğu, taraflar arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasında bahsi geçen adalara tam etki tanınması durumu bu adaların bulunmaması durumunda Fransa'ya ait olacak kıta sahanlığı alanının büyük oranda azaltacağı sonucuna varmışlardır. Hakem mahkemesi, mevcut durumun ilk bakışta hakkaniyetçilik ilkesine aykırı bir durum teşkil ettiği, hakkaniyetçilik çerçevesinde bir sınırlandırma metodunun kullanılması yargısına ulaşmıştır. Bu bağlamda Mahkeme, İngiliz egemenliği altındaki adaların Manş Denizi'ne bakan taraflarında 12 mil genişlikte bir cep bırakılmasına ve Manş denizindeki kıta sahanlığı sınırlamasının da iki devletin anakara kıyılarından esas alınan eşit uzaklıktaki orta hat olmasına karar vermiştir (Dağıstanlı, 2006).

Yukarıda bahsi geçen uluslararası hakem mahkemesi açısından Yunan iddiasını değerlendirecek olursak, adalara kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda tam etki verilmesi ve her ne olursa olsun adalara da kıta sahanlığının verilmesi düşüncesi uluslararası davada da kabul görmemiştir. Zira hem 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde hem de 1982 BMDHS'de adalara da kara ülkelerine uygulanan kuralların uygulanabilirliğinin kabulü, adaların her koşulda kıta sahanlığına sahip olacakları anlamına gelmemektedir. Yunan tarafının bölgedeki adaların da kıta sahanlığına sahip olması gerektiği iddiası ile siyasal ve ülkesel bütünlük tezinin gerçekleşmesinin olanaksızlığı karşısında, adalara karasularının dışında olabildiğince geniş kıta sahanlığı elde etmeye amaçlayıp, amacı için alternatif yollar aramaktadır.

3.1.3. Türkiye Toprakları ile Yunan Adaları Arasında Eşit Uzaklık İlkesinin Uygulanması İddiası

Yunanistan'ın Ege'de talepte bulunduğu üçüncü iddia ise, kıta sahanlığı sınırlandırmasının Türkiye kıyısı ile Türkiye kıyısına en yakın Yunan adaları baz alınarak eşit uzaklık ilkesine göre yapılmasıdır. Yunanistan bu talebini, 7 Şubat 1974 tarihli Türkiye'ye verdiği notasında belirtmiş ve sonrasında birçok belgede de yenilemiştir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006). Yunan tarafı bu talebini Türkiye'ye verdiği diğer notalar da belirtmiş, ayrıca BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı görüşmelerinde ve Uluslararası Adalet Divanı'na tek taraflı yaptığı başvuruda da tekrarlamıştır (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Yunanistan'ın Türkiye toprakları ile adalar arasında eşit uzaklık ilkesinin uygulanması talebi, uluslararası hukuk teamülleri niteliği çerçevesinde olduğunu belirttiği 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesine dayandırmaktadır. Bahsi geçen maddeye göre, taraflar arasında kıta sahanlığı anlaşmasının anlaşma çerçevesinde bir sonuca kavuşturulamadığı ve anlaşmaya varılamadığı durumlarda, "eğer özel durumlar başka türlü bir sınırlandırmayı gerektirmiyorsa, eşit uzaklık ilkesinin uygulanacağı" dir. Yunan iddiasına bakıldığında, taraflar

arasında anlaşma yapılmamış ve bu yüzden kıta sahanlığı sınırlandırılmasında genel ilke olan eşit uzaklık ilkesi uygulanmalıdır ve Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınırlandırmanın da Türkiye'ye en yakın adalar baz alınarak Türkiye anakarası arasında eşit uzaklık ilkesine göre belirlenmelidir (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006). Açıkça görüldüğü gibi Yunan tarafı, taraflar arasında sınırlandırma anlaşması yapılmadığı durumlarda eşit uzaklık yönetiminin uygulamasını temel ilke, özel durumların ise kural dışılığı oluşturduğu şeklinde yorumlamaktadır (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006). Kısaca, Ege'yi Yunan gölü yapma adına kendi penceresinden hakkaniyetlik ilkesine aykırı olarak yorumlamaktadır.

Görüldüğü üzere, Yunanistan'ın Ege'de ki talepleri uluslararası hukuk kuralları ve teamülleri temelinde bile değerlendiremeyecek niteliktedir. Ayrıca, ilgili taleplerini sözde dayandırdığı 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Türkiye taraf olmadığı ve sözleşmeyi imzaladığı için hukuki anlamda bir hükmü yoktur.

3.2. Türkiye'nin İddiaları

3.2.1. Anlaşmanın Esas Olması Görüşü

Türkiye, Yunanistan'ın verdiği notaya karşılık 27 Şubat 1974'te verdiği notada ve sonraki her süreçte Ege Kıta Sahanlığı sınırlandırılmasının karşılıklı görüşmeler ve varılacak anlaşma ile yapılabileceğini dile getirmektedir. Türkiye'nin bu görüşü, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında, ayrıca 26 Ağustos 1976 Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanına tek taraflı başvurusu sonrasında Ege Kıta Sahanlığına Davası sürecinde gayri resmi olarak mahkemeye gönderdiği mektupla yenilemiştir (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

Türkiye'nin bu talebi, uyuşmazlıkları çözme yönteminin yanında, ayrıca kıta sahanlığının sınırlandırma sürecinin karmaşıklığı nedeniyle, taraflar arasındaki sınırlandırmanın ilkelerini tarafların haklarını gözeterek ve saptayan esasa ilişkin bir sınırlandırma ilkesi olarak da ortaya çıkmaktadır. Türkiye söz konusu bu görüşünün bir takım kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukuktaki düzenlemelere ve uluslararası alandaki davalara dayandırmaktadır. Nitekim, uluslararası hukukta yaptırım olmasa bile yol gösterici özelliği olan 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile 1982 BMDHS'nin 83. maddesi kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda taraflar arasındaki anlaşmanın esasına öncelik tanımaktadır (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

3.2.2. Doğal Uzantının Esas Olması Görüşü

Türk tarafının kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin ikinci görüşü sınırlandırmada doğal uzantının temel ölçüt olarak kullanılmasının gerekliliğidir. Türkiye bu görüşünün hukuksal temelini Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 Kuzey Deniz Kıta Sahanlığı Davalarına yönelik kararının 85. paragrafını dayandırmaktadır. Söz konusu paragrafta, her devletin kıta sahanlığının kendi ülkesinin doğal uzantısı olduğu ve başka bir devletin ülkesinin doğal uzantısına girmemesi gerektiği üzerinedir (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006). Türkiye, Yunanistan'a Adalet Divanı'nın 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davaları kararının 85. paragrafına dayandırarak 27 Şubat 1974 te verdiği notada, Ege'de deniz yatağının büyük bir bölümünün Anadolu anakarasının doğal bir uzantısı olduğunu, bundan dolayı Anadolu kıtasının doğal uzantısı üzerinde bulunan Yunan adalarının kendilerine ait kıta sahanlığının bulunamayacağı, bu adaların Yunanistan anakarasına çok uzak ancak Türkiye anakarasına çok yakın olmaları, ayrıca Yunanistan'ın bu adaları ile Yunanistan anakarası arasında açık deniz alanlarının bulunmasından dolayı Yunan anakarasının devamı niteliğinde oldukları iddiası kabul edilemez olduğunu bildirmiştir (Pazarıcı, 1986; Acer; 2002; Dağistanlı, 2006).

Ayrıca, Başeren (1995) göre, Ege Denizi' levhası, "Ege Oluğu" denilen bir doğal oluşumla "S" şeklinde kuzeyden güneye ve nispeten Yunan anakarasına daha yakın bir düzlemde ikiye

bölünmekte ve bu doğal kesinti oluşumu iki devletin kıta anakaralarının deniz altındaki doğal uzantısı sınırını oluşturmaktadır. Söz konusu doğal oluşumun üzerinde bulunan ve büyük bölümü Yunanistan egemenliğinde olan adalar, sözü edilen doğal oluşumun sürecinde su üzerine çıkmış adalardır. Bu nedenle bu adaların kıta sahanlığı hakkı olamaz.

3.2.3. Hakkaniyetçi İlkesinin Uygulanması

Türkiye'nin Yunanistan'la Ege Kıta Sahanlığı ihtilafına ilişkin üçüncü görüşü hakça ilkelerin uygulanması talebidir. Türk yetkililere göre, kıta sahanlığı sınırlandırmalarının yapılmasının ana amacının taraflar arasında hakkaniyet temelinde orta yol bulma isteğidir. Bu nedenle ihtilafların çözümünde hakkaniyet ilkesi gözetilmelidir (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

Türkiye hakkaniyet ilkesinin uygulanması görüşünü 27 Şubat 1974 tarihinde, Yunan tarafının verdiği notaya cevaben dile getirmiştir. Cevap notasında Türkiye, Yunanistan'ın eşit uzaklık ilkesi talebini reddederken, Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 tarihli kararına atıfta bulunarak hakkaniyetçilik ilkesini ileri sürmüştür. Ayrıca Türk yetkililer, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nın kıta sahanlığının sınırlandırılması üzerine ilkelerinin tartışıldığı bölümde, eşit uzaklık ilkesini reddederken hakkaniyetçi ilkelere vurgu yaptığı görülmektedir. (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006). Ek olarak, 18 Kasım 1975 tarihinde Yunanistan'a verdiği notada² Türk yetkililer, bahsi geçen bölgenin karmaşık özellikleri ve kıta sahanlığı sınırının belirlenmesinin bir çok sorunlar ortaya çıkarması nedeniyle her iki tarafın kabul edebileceği hakkaniyet çerçevesinde bir çözüm bulunulmasını dile getirmiştir (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası kararlarında ve sonrasındaki kararlarında kıta sahanlığının sınırlandırmasında hususunda hakkaniyetçi ilkeler temelinde kararlar aldığı ortadadır. Uluslararası Adalet Divanı, 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında, taraflar arasındaki sınırlandırmada tüm ilgili konuların dikkatle değerlendirilmesi suretiyle hakkaniyetçi ilkeler doğrultusunda sınırlandırılmanın yapılması kararına varmıştır. Ek olarak mahkemenin ilgili kararında, bölgede jeolojik bakımdan özel durumların varlığı sebebiyle, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasının hakkaniyetçilik ilkesine aykırı olduğu ve taraflar arasında haksız sonuçlara yol açacağı vurgulanmıştır (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

Uluslararası alanda kıta sahanlığı sınırlandırmalarında hakkaniyetçilik ilkesinin gözetilmesi hususunda 1977 tarihli İngiltere- Fransa arasındaki Kanal Adaları davası gösterilebilir. Tarafların sorunun çözümü için baş vurduğu hakem mahkemesi hakkaniyetçilik ilkesini taraflar arasında temel ilke olarak benimsemiş, bölgede coğrafi açıdan özel durumların varlığını işaret ederek, adalara ana karalar gibi kıta sahanlığı hakkının verilemeyeceğini, verilmesi halinde taraflar arasında haksız bir durum oluşturacağı ve Fransız tarafının güvenlik ve ulaşım gereksinimine aykırılık teşkil edeceğini belirtmiş ve bölgedeki İngiliz adalarına ana kıtalara uygulanan sınırlandırmaların verilemeyeceği kararına varmıştır (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006).

Keza, 1982 BMDHS'nin 83. maddesinde, ayrıca Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde uluslararası hukuk çerçevesinde de belirtildiği gibi, kıyıları yan yana veya karşı karşıya olan ülkeler arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmalarında, tarafların hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşması için tarafların anlaşma yoluna gitmesi açıkça hükme bağlanmıştır (Pazarıcı, 1986; Dağistanlı, 2006). Bu da doğal olarak taraflar arasında yapılacak olan anlaşma, sınırlandırmanın barışçıl, aynı zamanda hakkaniyet ilkesi temelinde gerçekleşmesi demektir.

3.2.4. Adaların Özel Durum Oluşturduğu Görüşü

Türkiye'nin Ege'deki hukuksal görüşlerinden dördüncüsü bölgede adaların varlığının özel

² 18 Kasım 1975 tarihli Türk notası metni. Bkz. I.C.J. Application 1976

durumlara yol açtığıdır. Bu yüzden Türk tarafına göre sınırlandırmada, adaların özellikle coğrafi konumlarına ve diğer özelliklerine bakılmalıdır (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Türkiye, 27 Şubat 1974 tarihli karşı notasında, uluslararası diğer anlaşmaları da referans göstererek, kıta sahanlığının sınırlandırılması hususunda bölgedeki adaların özel durumlar yarattığı ve tüm adalara konuları ve özel durumları dikkate alınmadan eşit değer verilmesinin mümkün olmadığı, Ege'deki adaların uluslararası anlaşmalardaki 'özel durumların' tipik örneğini teşkil ettiğini bildirmiştir. Ayrıca Türkiye tarafı, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında adaların özel durumlar oluşturduğu görüşünü yenilemiştir. Keza günümüzde olduğu gibi, adaların özel durum yarattığı görüşü, hakkaniyetçi ilkelerin uygulanması görüşünün tamamlayıcısı niteliğindedir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

Adaların özel durumlar oluşturduğu görüşü 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinde tarif edilmiştir. Bu tarifte, yabancı ülke kıyılarına yakın adaların varlığı özel durumlar oluşturur. Bu bağlamda, Ege'de Türk kıyılarına çok yakın yerde Yunan adalarının varlığı, ayrıca bölgede çok sayıda adacık ve kayalığında egemenliklerinin tartışmalı olması, Ege Denizi'nde özel bir durum yarattığı su götürmez bir şekilde açıktır. Sonuç olarak, Ege'de yapılacak bir kıta sahanlığı sınırlandırmasında, hakkaniyetçi ilkelerin gözetilebilmesi için adaların özel durumlarının dikkate alınması gerekmektedir (Pazarıcı, 1986; Dağıstanlı, 2006).

3.2.5. Ege Denizi'nin Yarı-Kapalı Bir Deniz Olması Görüşü

Türkiye'nin iddia ettiği son hukuksal görüşü ise Ege Denizi'nin yarı-kapalı bir deniz olduğu görüşüdür. Bu nedenle, bölgede yapılacak sınırlandırmada bölgenin niteliğine uygun özel kuralların belirlenip uygulanması gerekliliğidir. Türkiye bu iddiasını, 27 Şubat 1974 tarihli notası ile Yunan tarafına bildirmiş ve günümüze kadar da bu görüşü savunmuştur (Pazarıcı, 1986)

Öncesinde üzerinde bir düzenleme yapılmamış olan kapalı ve yarı-kapalı denizler, 1982 BMDHS'nin 9. Kısmının 122 ve 123. Maddeleri ile düzenlemeye gidilmiştir. İlgili sözleşmenin 122. maddesi, yarı kapalı deniz kavramını³ şu şekilde tanımlar; "iki veya daha çok devlet tarafından çevrili ve diğer bir denize veya okyanusa dar bir geçitle bağlı bulunan veyahut da bütünüyle veya büyük bölümü ile, iki veya daha çok devletin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşan bir körfez, bir deniz havzası veya bir deniz" dir. (Dağıstanlı, 2006; 178). Aynı sözleşmenin 123. maddesinin ilk cümlesi de kapalı veya yarı-kapalı denizlere kıyısı olan ülkelerin işbirliğini öngörmüş, iş birliği konuları sınırlayıcılıktan ziyade örnek olarak sayılmıştır (Dağıstanlı, 2006). Ayrıca, 1982 BMDHS'nin kapalı ve yarı-kapalı denizler ilgili 70. maddesinde, kapalı ve yarı-kapalı devletlere kıyısı olan devletleri "coğrafi bakımdan elverişsiz devlet" kategorisinde değerlendirmiş ve bu tür ülkelerin komşusu olduğu devletlerin münhasır ekonomik bölgelerinden, belirli koşullar çerçevesinde avlanacağını öngörmektedir (Güneş, 1995; Dağıstanlı, 2006). Bahsi geçen BM sözleşmesinin ilgili maddelerine bakıldığında ve yorumlandığında, kapalı ve yarı kapalı devlet tanımı içerisine giren devletlerin özel durum oluşturdukları açıktır.

Uluslararası hukuk örneğine bakıldığında, Uluslararası Adalet Divanı'nın 1985 tarihli Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası kararında, Akdeniz gibi yarı-kapalı denizlere komşu olan ülkelerin arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması konusu bölgenin coğrafi durumu göz önünde bulundurularak yapılması hususunu işaret etmiştir.

3.2.6. Lozan Dengesinin Gözetilmesi

³ 1982 B.M.D.H.S. md. 122 metni için bkz. ÖZMAN, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi <http://www.turkishgreek.org/kuetuephane/item/153-unclos-turkish>

Hem hukuki hem de siyasi özelliğini barındıran Türkiye'nin Lozan dengesinin gözetilmesi görüşüne göre, Lozan Barış Antlaşması⁴ Ege Denizi'nde taraflar arasında bir denge kurduğunu, ayrıca Ege Denizi'nin taraflar arasında eşit kullanımını vurguladığını belirterek, Türk yetkililer bu dengenin kıta sahanlığı sınırlandırmasında da gözetilmesini savunmaktadır. Türkiye bu görüşünü kamuoyuna 19 Haziran 1976 tarihindeki İkinci Bern görüşmeleri sırasında duyurmuştur (Dağıstanlı, 2006).

Taraflar arasındaki dengeleri korumayı amaçlayan Lozan Barış Anlaşması aslında taraflar arasında karasuları genişliği hususunda açık bir görüş bildirmemiştir. Ancak, Lozan Barış anlaşmasının imzalandığı 24 Temmuz 1923'te Türkiye ve Yunanistan'ın karasuları karşılıklı olarak 3 deniz mili şeklinde belirlenmiş, buna bağlı olarak da Ege'de büyük oranda bir açık deniz alanı bırakılmıştır. Sonrasında ise, 17 Eylül 1936 tarihinde Yunanistan tarafı çıkardığı bir kanunla karasularını tek taraflı olarak 3 deniz milinden 6 ya çıkarmıştır. Türk tarafı ise, Yunanistan'ın aldığı kararı görmezden gelmiş ve o dönemde bir adım atmamış ve tam 28 yıl sonra 15 Mayıs 1964 tarihinde çıkardığı 476 sayılı Karasuları Kanunu⁵ ile karasularının 6 deniz miline çıkarmıştır (Aydoğan, 2002).

Günümüzde ise, her iki ülkenin Ege Denizi'ndeki karasuları genişliği 6 deniz mili olarak uygulanmaktadır. Tarafların bu uygulaması ile açık deniz alanı %74.4'ten %48.85'e düşmüş, Türkiye'nin karasuları ise %3.8'den %7.47 çıkmış, Yunanistan'ın karasuları ise, %21.8'den yaklaşık %43.68'e yükselmiştir (Aydoğan, 2002). Diğer taraftan, Türkiye'nin imzalamayıp taraf olmadığı 1982 BMDHS, 16 Kasım 1994 yürürlüğe girmesi ile Yunanistan, 1 Haziran 1995 tarihinde sözleşmeyi parlamentodan geçirmiş ve sözleşmenin tarafı olmuştur. Yunanistan ilgili sözleşmedeki "karasuları genişliği" hakkındaki 3. maddesine atıfta bulunarak, 1995 yılında parlamento kararı ile karasularını 12 deniz miline çıkarma hakkının olduğunu belirtmiş. Türkiye'de bu uygulamanın Türkiye'nin hak ve çıkarlarının gasp edilmesi anlamına geldiğini söyleyerek Yunanistan'ın kararını tanımayacağını bildirmiştir. 8 Haziran 1995 tarihli parlamento kararıyla böyle bir uygulamanın savaş sebebi sayılacağını da tüm dünyaya ilan etmiştir (Dağıstanlı, 2006; Şahin, 2011). Türkiye'nin net olan tepkisi karşısında Yunan tarafı geri adım atmış, ancak karasularını 12 mile çıkarma hakkının hukuki olarak var olduğunu da zaman zaman gündeme getirmiştir. Yunanistan'ın karasularını 1982 BMDSH'na dayanarak 12 mile çıkarması halinde, Türkiye açısından büyük olumsuzluklara yol açması demektir. Öyle ki, Ege'de yaklaşık 2500 ada, adacık ve kayalara sahip olan Yunanistan 12 mil kararı ile, Türkiye'nin karasuları alanı %8.76'ya yükselirken, Yunan karasuları yaklaşık %28'lik bir artışla %71.53 yükselmiş olacak. Bununla birlikte bölgedeki açık deniz alanı %30 gibi bir daralma ilse %19.71'e düşecektir (Dağıstanlı, 2006). Sonuç olarak bu durum, Ege'yi bir Yunan gölü yapmak anlamına gelmektedir. Sonuç itibarıyla Türkiye, Ege kıta sahanlığının sınırlandırma çizgisinin, iki ülkenin anakara kıyılarının baz alınarak yapılmasını istemektedir.

4. Sonuç

Bu çalışmada, Türk-Yunan ilişkilerini belirleyen ve Ege Denizi'nde çözülmemiş ihtilaf olarak günümüze kadar gelmiş olan deniz yetki alanları üzerinde durulmuştur. Çalışmada 'da görüldüğü gibi, Yunanistan'ın bölgeye yönelik kabul edilemez talepleri 1970'lerden bugüne ihtilafın sürmesine yol açmıştır. Kısacası, Ege Sorunu yoktur, Yunanistan'ın kabul edilemez talepleri vardır.

Yunanistan tarafının karasularını 12 deniz miline çıkarma isteği, adeta Ege Deniz'ini bir Yunan gölü yapmak anlamına gelmekte, Türk tarafı içinse bu durum ise *casus-belli* yani savaş sebebi olarak sayılmaktadır. Uluslararası camiada Ege'deki duruma benzer davaların varlığı

⁴ Lozan barış Antlaşması'nın 6. ve 12. maddesinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınır 3 mil olarak kabul edilmiştir. Cem Turan, Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunları

⁵ 15 Mayıs 1964 tarih ve 476 sayılı Karasuları Kanunu metni için bkz. GÜNDÜZ,

Türkiye'nin ileri sürdüğü tezlerle örtüşmekte ve elini güçlendirmektedir. Ancak, bu gibi önemli bir meseleyi Türkiye'nin uluslararası davalara taşımaması anlaşılabilir bir durum olarak görülmekte. Keza, birçok uluslararası camiada Türkiye aleyhine açılan davalarda, Türkiye haklı olsa dahi, Türkiye karşıtı kararların verildiğine birçok kez tanık olunmuştur. Diğer taraftan, Türkiye'yi sıkıştırmak adına birçok Avrupa ülkesi, iddialarında haksız olmasına rağmen Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'a destek vermekte ve iki yüzlü tutumlarını devam ettirmektedir. Son zamanlarda, özellikle Yunanistan'ın Türkiye tarafından adaları silahlandırmaya başlamasıyla Türk-Yunan ilişkileri iyicene gerilmiş. Yunanistan'ın bu eylemi açıkça Lozan Antlaşması ve Paris Barış Konferansı'nda adaların askersizleştirilmesi maddesine aykırı olduğu açıktır. Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun konuşmasında "Yunanistan adaları silahlandırmaya devam ederse eğer, bu adaların egemenlikleri tartışmaya açılır" (Çavuşoğlu, 2022) çıkışı, ilerde taraflar arasında bir askeri çatışmanın yaşanabileceği ihtimalini güçlendirmeye başladığı söylenebilir.

Not

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yazar Hakkında

Nevzat Torun. Cumhuriyet Üniversitesi Antropoloji Bölümünde Lisans öğrenimi görmüş, 1416 sayılı kanun kapsamında devlet bursiyeri olarak gönderildiği ABD'de "Siyaset Bilimi" alanında Yüksek Lisans derecesi almıştır. Giresun Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında Doktora eğitimi devam etmektedir. 2019'dan beri Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Yönetim ve Organizasyon programında Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Kaynakça

- Acer, Y. (2002). Ege Kıta Sahaneliği Sorununda Türkiye'nin Hukuki Durumu: Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme. *Avrasya Dosyası*, 8(4), 189-209.
- Arı, T. (1992). Kıta Sahaneliği Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri. *Uludağ Üniversitesi İİBFD*, 13(1-2), 167-184.
- Arı, T. (1995). Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50(1), 51-68.
- Aydoğan, M. (2002). "Ege Sorunu, Yunanistan ve AB" Yeniden Müdafaa-i Hukuk Dergisi, no:40, s. 35-41.
- Başeren, H. S. (1995). Kıta Sahaneliği Doğal Uzantı ve Mesafe İlkesi İlişkileri. *Dış Politika, Ankara: Dış Politika Enstitüsü ile Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayını*, 6(1).
- Dağıstanlı, H. (2006). Ege Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE Kamu Hukuku ABD.
- Erkiner, H. H., & Büyük, M. E. Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığının Çözüm Yeri Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Olabilir mi?. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 26-51.
- Güneş, Ş. (1995). 12 mil sorunu; Ege'nin Yarı-Kapalı Statüsü. *Dış Politika*, 73-91. <https://hdl.handle.net/11511/90516>

- Güneş, Ş. A. (2007). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Çevresinin Korunması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(2), 1-37.
- Karğın, Ş. (2010). EGE ADALARI'NIN HUKUKSAL STATÜSÜ (EGE SORUNLARI). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karapınar, N. (2015). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve deniz alanlarına ilişkin bazı kavramlar. *Doğal Kay. ve Eko. Bült.*, 20, 3-21.
- Özman, A., & Sözleşmesi, B. M. D. H. (1984). İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayın No: 5. *İstanbul: Temel Matbaası.*
- Pazarıcı, H. (1986): "Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri: Hukuki Açından," Ege'de Deniz Sorunları Semineri, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:552, Ankara, 1986, s. 79-93
- Pazarıcı, H. (2009). Uluslararası Hukuk. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Pazarıcı, H. (2015). *Türk dış politikasının başlıca sorunları*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- ŞAHİN, K. (2021). Ege Denizi'nde Yetki Alanları Paylaşımının Öncülü: Karasuları Sorunu. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(40), 705-724.
- Turan, C. (2016). Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi SBE Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD.

İnternet Kaynakları

- Türkiye'den Yunanistan'a 'adaların egemenliğini' tartışmaya açma çıkışı.* (2022, 6 11). euronews: <https://tr.euronews.com/2022/06/07/turkiye-den-yunanistan-a-adalar-n-egemenligini-tart-smaya-acma-c-k-s> adresinden alındı
- <http://www.turkishgreek.org>. (2022). 1958 CENEVRE DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMELERİ: KARA SULARI VE BİTİŞİK BÖLGE SÖZLEŞMESİ. Türk-Yunan İlişkileri: <http://www.turkishgreek.org/kuetuephane/item/134-1958-cenevre-deniz-hukuku-soezlesmeleri-kara-sulari-ve-bitisik-boelge-soezlesmesi#:~:text=1.%20K%C4%B1y%C4%B1%20Devleti%2C%20karasular%C4%B1nda%20zarars%C4%B1z,uygun%20%C5%9Fekilde%20ilan%20etmeye%20mecbur> d adresinden alındı.